

SAMPLE CONTENT

SOLUTIONS TO
SSC
BOARD
QUESTION
BANK

Based on Question Bank released by
Maharashtra State Board

STD X: ENGLISH MEDIUM

English (HL) | Marathi (LL) | Social Science

Target Publications® Pvt. Ltd.

SOLUTIONS TO SSC BOARD QUESTION BANK (English Medium)

Salient Features

- Covers solutions to the Entire Question Bank of Std. X released by Maharashtra State Board in the March 2021
- Questions from reduced syllabus (2021-22) are marked with symbol **R**
- Includes English Kumarbharati, Marathi Aksharbharati, Social Science (History & Political Science and Geography)
- Answers framed for all questions are based on Government Textbook and as per the prescribed marking scheme

Printed at: **Repro India Ltd.**, Mumbai

© Target Publications Pvt. Ltd.

No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, C.D. ROM/Audio Video Cassettes or electronic, mechanical including photocopying; recording or by any information storage and retrieval system without permission in writing from the Publisher.

PREFACE

The Question Bank for Std. X was released by the Maharashtra State Board in the month of March 2021 as a respite to all the SSC students whose education had suffered due to the ongoing pandemic & the resultant restrictions at that point of time. The board exam for the year 2021 couldn't be conducted due to the pandemic but the question bank released by the Board remains a guiding light for all the students who will be appearing for the board exam in the year 2022 and the further years as well.

Target's '**Solutions to SSC Board Question Bank**' is intended for every state board student of standard X. As the name suggests, the book includes the solutions to each and every question that was provided in the question bank. The book encompasses all the question types as per the given sequence in the question bank for each subject, that is, for English Kumarbharati, Marathi Aksharbharti, Social Science (History & Political Science and Geography). Keeping in the mind syllabus reduced for the academic year 2021-22, questions belonging to the reduced syllabus are marked with symbol **R**.

The answers framed in the book are completely based on the Government Textbook. At certain points, we have simplified or modified the answers for the ease of understanding. We have ensured that the answers are as per the prescribed marking scheme so that the student's efforts bear the desired fruits.

We hope that the students find the book as one stop solution to the Question Bank .

- Publisher

Edition: First

The journey to create a complete book is strewn with triumphs, failures and near misses. If you think we've nearly missed something or want to applaud us for our triumphs, we'd love to hear from you.

Please write to us on: mail@targetpublications.org

A book affects eternity; one can never tell where its influence stops

Disclaimer

This reference book is transformative work based on Solutions to '**SSC Board Question Bank (2020-21)**' for English Kumarbharati, Marathi Aksharbharti, Social Science (History & Political Science and Geography) released by the Maharashtra State Bureau of Textbook Production and Curriculum Research, Pune. We the publishers are making this reference book which constitutes as fair use of textual contents which are transformed by adding and elaborating, with a view to simplify the same to enable the students to understand, memorize and reproduce the same in examinations.

This work is purely inspired upon the course work as prescribed by the Maharashtra State Bureau of Textbook Production and Curriculum Research, Pune. Every care has been taken in the publication of this reference book by the Authors while creating the contents. The Authors and the Publishers shall not be responsible for any loss or damages caused to any person on account of errors or omissions which might have crept in or disagreement of any third party on the point of view expressed in the reference book.

© reserved with the Publisher for all the contents created by our Authors.

No copyright is claimed in the textual contents which are presented as part of fair dealing with a view to provide best supplementary study material for the benefit of students.

CONTENTS

Chapter / Question No.	Subject	Page No.
	English Kumarbharati	
SET – 1	Section I (Language Study)	1
	Section II (Textual Passages)	2
	Section III (Poetry)	4
	Section IV (Non-textual Passages)	6
	Section V (Writing skill)	8
	Section VI (Creative Writing)	11
SET – 2	Section I (Language Study)	12
	Section II (Textual Passages)	13
	Section III (Poetry)	15
	Section IV (Non-textual Passages)	16
	Section V (Writing skill)	17
	Section VI (Creative Writing)	20
	मराठी अक्षरभारती	
	विभाग १ - गद्य	
३	शाल	21
४	उपास	23
७	फूटप्रिन्ट्स	26
८	ऊर्जाशक्तीचा जागर	29
११	जंगल डायरी	31
१५	खरा नागरिक	34
	अपठित गद्य	39
	विभाग २ - पद्य	
२	संतवाणी (अ) - अंकिला मी दास तुझा	41
२	संतवाणी (आ) - योगी सर्वकाळ सुखदाता	43
५	दोन दिवस	44
९	औक्षण	46
१२	रंग मजेचे रंग उदयाचे	48
१३	हिरवंगार झाडासारखं	50
१६	स्वप्न करू साकार	52
	विभाग ३ - स्थूलवाचन	
	मोठे होत असलेल्या मुलांनो	54
	जाता अस्ताला	55
	व्युत्पत्ती कोश	57
	विभाग ४ - भाषाभ्यास	58
	विभाग ५ - उपयोजित लेखन	
	पत्रलेखन	63
	सारांशलेखन	73
	जाहिरात लेखन	74
	बातमी लेखन	77
	कथालेखन	79
	निबंधलेखन	89

CONTENTS

Chapter / Question No.	Subject	Page No.
History & Political Science		
History		
1	Historiography : Development in the West	100
2	Historiography : Indian Tradition	104
3	Applied History	109
5	Mass Media and History	114
7	Sports And History	119
8	Tourism And History	122
9	Heritage Management	126
Political Science		
1	Working of the Constitution	130
2	The Electoral Process	133
3	Political Parties	136
4	Social and Political Movements	139
Geography		
Q.1	Choose the correct option and complete the sentence:	142
	Identify the correct group.	144
	Identify the correct co-relation and complete the chain.	145
Q.2	Identify the odd factor:	146
	Match the following:	147
	Answer the following questions as per the given instructions	148
Q.3	Distinguish between	149
	State whether right or wrong	155
	Write answer in one sentence	157
	Write short notes	158
	Name the following	163
	Write the following regions in the correct group	164
Q.4	(A) Show the following in the outline map with index (any 4)	165
	(B) Read the following map and answer the questions given below (any 4)	170
Q.5	Give geographical reasons	174
Q.6	(A) Prepare a graph with the help of given statistical information and answer the questions given below	179
	(B) Observe the following graph and answer the questions given below	183
Q.7	Answer the following questions in brief	186

Q.1. A1. Do as directed (Any 4): [04 Marks]

i. Identify the type of sentence:

Don't lose faith.

Ans: Imperative sentence

ii. Punctuate the given sentence.

are you still hungry I asked faintly

Ans: "Are you still hungry?" I asked faintly.

iii. Find out minimum four lettered words from the given word:

Conversation- _____, _____,

_____, _____

Ans: Nation, ration, version, convent

iv. Complete the following word chain for verbs:

Change- _____, _____, _____,

Ans: Examine, enact, teach, hit

v. Arrange the given words in the proper alphabetical order.

solution, security, sleep, suddenly

Ans: Security, sleep, solution, suddenly

A2. Do as directed (Any 2): [04 Marks]

i. Rewrite in Indirect narration:

"Now young man" he said, "We're ready to listen to Bach."

Ans: He told the young man that they were ready to listen to Bach.

ii. Make meaningful sentences of your own to show the difference in homophones:

blue:

blew:

Ans: BLUE : My mother gifted me a blue shirt on my birthday.

BLEW : I think the wind blew that old Maple over.

iii. Rewrite in the past perfect continuous tense:

The marlin fights for its life desperately.

Ans: The marlin had been fighting for its life desperately.

B. Do as directed (Any 1): [02 Marks]

i. Change the following sentence into positive and comparative degree:

The biggest challenge knocking at the doors of humankind is fear and intolerance.

Ans: P : No other challenge knocking on the doors of humankind is as big as fear and intolerance.

C : Fear and intolerance are bigger than any other challenges knocking at the doors of humankind.

ii. Pick out the Modal Auxiliary and state its function:

a. He would borrow one week, lend the next.

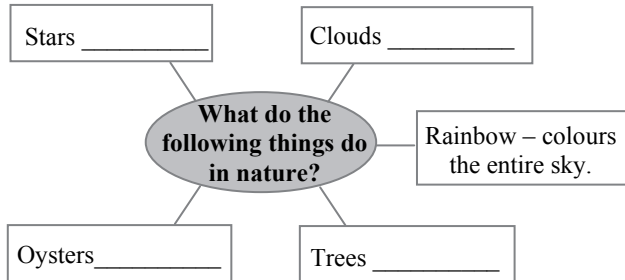
b. I knew, I could not afford caviar.

Ans: a. Would - likelihood

b. Could - ability

Q.2. A. Read the following passage and do the activities: [10 Marks]

A1. Complete the following web: (2)

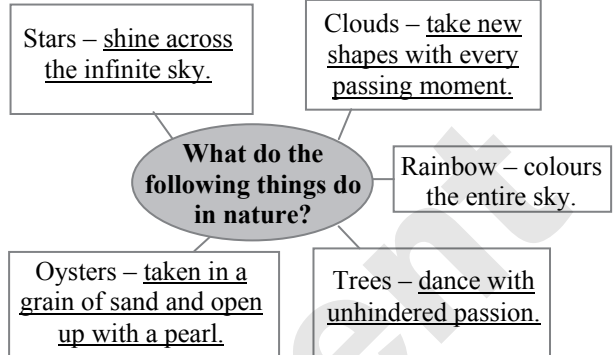
We saw small bits of grass peeping through the small cracks in a concrete pavement. It left us thinking: however impossible things may look, there is always an opening.....

We saw a tree bare of all leaves in the cold winter months. We thought its chapter was over. But three months passed, spring set in and the tree was back to its green majesty once again, full of leaves, flowers, birds and life. What if we too had the conviction that, however difficult things are right now, it will not remain so for ever. Remember, this too shall pass.

We saw an army of ants lugging a fly which was at least ten times the ant's size. The ants organized themselves around the fly, lifted it on frail feelers and carried it to quite a distance. Their teamwork and perseverance were impressive. What if we too are consistent, organized focused..... Spider webs are delicate, yet very strong. A rainbow colours the entire sky. Oysters take in a grain of sand they open up with a pearl. Innumerable stars shine across the infinite sky. Clouds take new shapes with every passing moment. The wind makes trees dance with unhindered passion. Water, without hint of ego, changes its form according to the dictates of the sun and the wind. When we see a caterpillar turn into a butterfly, a flower turn into a fruit, we experience the alchemy of nature... we touch it and become gold ourselves.

A1.

Ans:

A2. What do the following things in nature teach us: (2)

i. Ants _____

ii. Grass _____

Ans: i. Ants teach us teamwork and perseverance.

ii. Grass teaches us however impossible things may look, there is always an opening to grow and thrive.

A3. Complete the following collocations with the help of the passage: (2)

i. _____ winter

ii. _____ moment

iii. _____ passion

iv. _____ sky

Ans: i. Cold winter

ii. Passing moment

iii. Unhindered passion

iv. Entire sky

A4. Do as directed: (2)

i. Spider webs are delicate, yet very strong.

(Rewrite the sentence beginning with 'Although')

Ans: Although spider webs are delicate, they are very strong.

ii. We touch it and become gold ourselves.

(Add a question tag and Rewrite the sentence)

Ans: We touch it and become gold ourselves, don't we?

A5. How do you deal with difficulties and problems in life? Explain in brief. (2)

Ans: Whenever I am faced with difficulties and problems in life, I believe in not making room for stress and worries. Instead, I try understanding the situation in the best possible manner. This helps me understand

कृती क्रमांक:१

प्र.१. अ./आ.उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा. गुण (०७)

कृती १ – आकलन

कृ १. एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (०२)

i. म्हातारा भिक्षेकरी कोठे बसला होता?

उत्तर: म्हातारा भिक्षेकरी ओंकारेश्वर मंदिराच्या पुलाच्या जवळपास मध्यावर बसला होता.

ii. भिक्षेकऱ्याने अंगावर व अंगाखाली काय पांघरले होते?

उत्तर: भिक्षेकऱ्याने अंगावर व अंगाखाली चिरगुटे पांघरली होती.

पुढे चार-पाच दिवस मला काही कामांमुळे संध्याकाळी ओंकारेश्वराला जाण्यास उसंत लाभली नाही. त्यांनतर मी नेहमीप्रमाणे ये-जा करत राहिलो. मग एकदम त्या भिक्षेकरी वृद्धाची आठवण आली. तो नेहमीच्या ठिकाणी नव्हताच. तेथील पुलावर चक्कर मारावी म्हणून मी उठलो व पुलावरून चालू लागलो.

पुलाच्या जवळपास मध्यावर तो भिक्षेकरी म्हातारा दिसला. मी लगबगीने त्याच्याकडे गेलो. पाहतो तो काय, तीच चिरगुटे अंगाखाली व अंगावर, तेच कुडकुडणे, तेच दीनवाणे जिणे!

मी म्हटले, “बाबा, तुम्ही मला ओळखले?”

त्याने नकारार्थी मान हलवली.

मग मीच म्हटले, “बाबा, पाच-सहा दिवसांपूर्वी मी तुम्हांला दोन शाली दिल्या होत्या. आठवते?”

यावर म्हातारा खुलला व पुन्हा हात जोडून म्हणाला, “हे भल्या माणसा, तू लई मोठा! म्यास्नी शाली दिल्या! पण बाबा, म्या भिकाऱ्याला शाली कशा शोभतील? त्या शोभेपेक्षा पोटाची आग लई वाईट! मी शाली इकल्या व दोन-तीन दिवस पोटभर जेवून घेतलं बाबा! आमचं हे असलं बिकट जिणं! तुझं लई उपकार हायेत बाबा.”

शालीची शोभा आणि ऊब व पोटाची आग आणि अन्नाची ऊब!

भुकेल्यास अन्न द्यावे, तहानलेल्यास पाणी द्यावे आणि हेही जमले नाही, तर अभाग्यांना सन्मानाच्या शाली तरी द्याव्यात!

कृती २ – आकलन

कृ १. आकृतिबंध पूर्ण करा. (०२)

शाली विकल्यावर भिक्षेकऱ्याने व्यक्त केलेल्या भावना

i ii iii iv

उत्तर: i. शाली देणारा लेखक भला माणूस आहे.
ii. माझ्यासारख्या भिकाऱ्याला शाली शोभत नाहीत.
iii. शालीच्या शोभेपेक्षा पोटाची आग फार वाईट असते.
iv. आमचं जिणं बिकट आहे.

कृती ३ – स्वमत

कृ १. ‘पांघरण्यासाठी दिलेल्या शाली भिक्षेकऱ्याने विकल्या’ त्याची ही कृती तुम्हांस योग्य वाटते, की अयोग्य हे सकारण लिहा. (०३)

उत्तर: माझ्या मते भिक्षेकऱ्याने शालीचा केलेला उपयोग त्याच्या परिस्थितीला अनुरूप होता. अन्न ही मानवाची मूलभूत गरज आहे. ही गरज भागवण्याकरता भिक्षेकऱ्याने शाली विकण्याचा घेतलेला निर्णय योग्यच होता. शरीराचे थंडीपासून रक्षण करण्याकरता लेखकाने दिलेल्या शाली भिक्षेकऱ्याला उपयुक्त ठरणार होत्या; मात्र शरीराच्या उबेची गरज ही त्याच्याकरता दुय्यम होती. पोटात भुकेचा डोंब उसळलेल्या त्या भिक्षेकऱ्याला पोटभर अन्नाची अधिक गरज वाटली. त्यामुळे, मागचा-पुढचा विचार न करता त्याने त्या शाली विकल्या. त्यातून मिळालेल्या पैशांतून त्याने आपली प्राथमिक गरज भागवली. त्याला जाणवणारी भूक ही त्याला बोचणाऱ्या थंडीपेक्षा अधिक तीव्र होती. त्यामुळे, त्याने घेतलेला हा निर्णय योग्यच होता असे मला वाटते.

कृती क्रमांक:२

प्र.१. अ./आ.उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा. गुण (०७)

कृती १ – आकलन

कृ १. चौकटी पूर्ण करा. (०२)

i. प्रत्येक कार्यक्रमात सन्मान म्हणून दिले जाते –

ii. लेखक वाईला येथे राहत होते –

उत्तर: i. शाल व श्रीफळ

ii. कृष्णा नदीकाठच्या प्राज्ञ पाठशाळेच्या खोलीत.

एकदा मी पु.ल. देशपांडे यांच्याकडे काही एक निमित्ताने गेलो होतो. काम झाल्यावर मी निघण्याच्या बेतात होतो; तेवढ्यात सुनीताबाईंनी मला थांबवले व विचारले, “तुम्हांला शाल दिली तर चालेल काय?”

मी एका पायावर ‘हो’ म्हटले. पु.ल. व सुनीताबाई यांनी मला शाल द्यावी, हा मला मोठा गौरव वाटला. ती शाल मी माझ्या खोलीतल्या सुटकेसमध्ये ठेवून दिली. वापरली मात्र कधीच नाही.

पुढे वाईला विश्वकोशाचा अध्यक्ष म्हणून मी गेलो. तिथे नदीकाठच्या प्राज्ञ पाठशाळेच्या खोलीत मी राहत असे. खोलीच्या दक्षिणेकडील खिडक्या कृष्णा नदीच्या चिंचोळ्या प्रवाहावर होत्या. थंडीच्या दिवसात एक बाई माझ्या खिडकीखालील घाटाच्या छोट्या तटावर तिचे छोटे मूल एका टोपलीत ठेवून मासे पकडण्याच्या उद्योगात होती. तिचे बाळ कडाक्याच्या थंडीने कुडकुडत रडत होते; पण आई तिकडे बघतही नव्हती. मला मात्र राहवले नाही. मी सुटकेसमधील ‘पुलकित’ शाल काढली, पाचपन्नास रुपयांच्या नोटा काढल्या व त्या बाईला हाक मारली. खिडकीतून ते सर्व खाली दिले आणि म्हटले, “त्या बाळाला आधी शालीत गुंडाळ आणि मग मासे मारत बैस.” या घटनेची ऊब पुलकित शालीच्या उबेपेक्षा अधिक होती.

कविवर्य नारायण सुर्वे खूप सभा, संमेलने गाजवत. पुढे ते साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षही झाले. परिणामतः त्यांच्या कार्यक्रमांना अहोरात्र भरतीच असे. प्रत्येक कार्यक्रमात सन्मानाची शाल व श्रीफळ त्यांना मिळत राही. एकदा ते मला म्हणाले, “या शाली घेऊन घेऊन मी आता ‘शालीन’ बनू लागलो आहे.”

कृती २ – आकलन

कृ १. आकृतिबंध पूर्ण करा.

(०२)

कुडकुडणारे बाळ पाहून
लेखकाने केलेल्या कृती

i ii iii iv

- उत्तर: i. लेखकाने न राहवून सुटकेसमधील ‘पुलकित’ शाल काढली.
- ii. सुटकेसमधून पाचपन्नास रुपयांच्या नोटा काढल्या.
- iii. थंडीने कुडकुडणाऱ्या बाळाला आधी शालीत गुंडाळून मग मासे मारत बसण्याचा सल्ला दिला.
- iv. बाईला हाक मारून खिडकीतून हे सर्व तिला देऊ केले.

कृती ३ – स्वमत

कृ १. ‘शालीमुळे शालीनता जाते’ विधान स्पष्ट करा. (०३)

उत्तर: शाल हे सामान्यपणे सन्मानाचे प्रतीक मानले जाते. एखाद्या व्यक्तीने केलेल्या उत्तुंग कार्याबद्दल त्याचा गौरव करण्याकरता शाल भेट रूपाने दिली जाते. मानाच्या रूपात मिळणारी ही शाल मात्र काही वेळा मानवी स्वभावास गर्वाचा स्पर्श करवते. मिळणाऱ्या मान-सन्मानाने हुरळून जाऊन शालीनी नावाजलेली व्यक्ती आपल्या अंगी असणारी विनम्रता, शालीनता यांचा त्याग करते आणि गर्वाने फुगते. त्यामुळे, शालीमुळे शालीनता जाते हे एका अर्थी सत्य ठरते; मात्र प्रत्येक व्यक्तीबाबत असेच घडते असे नाही. अनेक मोठे मान-सन्मान मिळवणारे दिग्गज आजही आपली शालीनता सांभाळून असल्याची काही उदाहरणे आजही आहेत; पण हे प्रमाण मात्र अत्यल्प आहे. ‘शालीमुळे शालीनता जाते’ या वाक्यात दडलेला सखोल अर्थ उलगडत लेखकाने अचूकपणे मानवी स्वभावदोषावर बोट ठेवलेले दिसून येते.

प्र.२. अ. कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

गुण (०८)

कृती १ - आकलन

कृ १. चौकटी पूर्ण करा. (०२)

- i. आगीत पडणारे -
- ii. हुंवरत धावणारी -

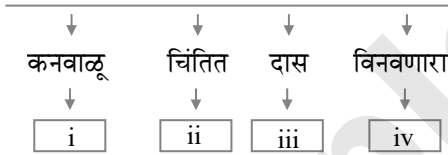
उत्तर: i. बाळ ii. गाय

अग्निमाजि पडे बाळू।	भुकेलें वत्सरावें।
माता धांवें कनवाळू॥१॥	धेनु हुंवरत धांवें॥४॥
तैसा धांवें माझिया काजा।	वणवा लागलासे वनीं।
अंकिला मी दास तुझा॥२॥	पाडस चिंतीत हरणी॥५॥
सर्वेचि झेपावे पक्षिणी।	नामा म्हणे मेघा जैसा।
पिल्ली पडतांचि धरणी॥३॥	विनवितो चातक तैसा॥६॥

कृती २ - आकलन

कृ १. आकृती पूर्ण करा. (०२)

कोण ते लिहा.

- उत्तर: i. माता ii. हरिण
- iii. नामदेव महाराज iv. चातक

कृती ३ - शब्दांचे अर्थ

कृ १. प्रस्तुत कवितेतील खालील शब्दांचा अर्थ लिहा. (०२)

- i. धरणी - ii. वन -
- iii. मेघ - iv. काजा -

- उत्तर: i. धरती, भूमी ii. जंगल, रान
- iii. ढग iv. कामास

कृती ४ - काव्यसौंदर्य

कृ १. 'तैसा धांवें माझिया काजा। अंकिला मी दास तुझा॥' या ओळीतील भावसौंदर्य स्पष्ट करा. (०२)

उत्तर: 'अंकिला मी दास तुझा' या अभंगात संत नामदेवांनी आई व बाळाच्या उदाहरणाद्वारे आपले व परमेश्वराचे नाते सांगितले आहे.

आगीच्या तडाख्यात सापडलेल्या बाळाला वाचवण्यासाठी जशी त्याची दयाळू, प्रेमळ आई धाव घेते, तसा तू माझ्यासाठी धाव घेतोस. मी तुला शरण आलेला दास आहे, असा भाव संतकवी नामदेव विठ्ठलाजवळ व्यक्त करत आहेत. आई-बाळाच्या उदाहरणाद्वारे कवीची परमेश्वर भेटीची तीव्रता, कळकळ व्यक्त होते. भक्ती, प्रेम, विरह, व्याकुळता अशा सर्व भावभावना उत्कटपणे येथे व्यक्त झाल्या आहेत. आई-मुलाच्या नात्यातील प्रेम कवी स्वतःच्या व भगवंताच्या नात्यात शोधू पाहतो.

निःस्वार्थ भावनेने मुलाला अखंड जपणारी आई ज्याप्रमाणे मुलाला संकटापासून दूर करते त्याचप्रमाणे माझी विठ्ठमाऊली माझ्यासाठी नेहमीच धावत येते. या उत्कट प्रेमानेच मला परमेश्वराचा दास केले आहे. असा परमेश्वरावरील अपार प्रेमभाव व अतूट श्रद्धा नामदेवांनी येथे व्यक्त केली आहे.

प्र.२. आ. पुढील कवितेच्या त्याखाली दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे कृती सोडवा.

'अंकिला मी दास तुझा'

गुण (०८)

(खालीलपैकी कोणत्याही ५ कृती विचारल्या जातील.)

मुद्दे:

- i. प्रस्तुत कवितेचे कवी/ कवयित्री- (०१)
- उत्तर: कवी - संत नामदेव
- ii. प्रस्तुत कवितेचा विषय- (०१)
- उत्तर: कवितेचा विषय - परमेश्वर भेटीची तीव्र इच्छा
- iii. कवितेतील दिलेल्या ओळींचा सरळ अर्थ लिहा- (०२)

'सर्वेचि झेपावे पक्षिणी।

पिल्ली पडतांची धरणी॥'

उत्तर: पिल्ले जमिनीवर कोसळताच पक्षिण लगेच तेथे झेप घेते.

iv. प्रस्तुत कविता आवडण्याचे वा न आवडण्याचे कारण- (०२)

उत्तर: 'अंकिला मी दास तुझा' हा अभंग मला फार आवडतो, कारण अभंगाची भाषा साधी-सरळ आहे. अत्यंत मोजक्या शब्दांत विविध दृष्टान्त (उदाहरणे) देऊन नामदेवांनी आपला उत्कट भाव कवितेत व्यक्त केला आहे. छोटे छोटे चरण (ओळी) वापरून नेमका अर्थ आपल्यापर्यंत पोहोचवला आहे.

अभंगात 'बिंदूमध्ये सिंधू' म्हणजेच कमी शब्दांत खूप अर्थ व्यक्त करण्याची शक्ती आहे, हे या अभंगातून दिसून येते. ही संतकविता गाता येते. तसेच, ती वाचनीय, श्रवणीय असल्यामुळे मला फार आवडते.

v. प्रस्तुत कवितेतून मिळणारा संदेश- (०२)

उत्तर: प्रस्तुत अभंगातून संत नामदेव परमेश्वराला आई मानून त्याने त्याच्या मुलाप्रमाणे आपला सांभाळ करावा अशी आळवणी करतात. मूल ज्याप्रमाणे आपल्या आईवर पूर्णपणे अवलंबून असते त्याप्रमाणे आपणही परमेश्वरचरणी पूर्णपणे लीन व्हावे. यामुळे, परमेश्वर आपल्या भेटीसाठी आतुरतेने धाव घेईल असा विश्वास ते या अभंगातून व्यक्त करतात.

vi. प्रस्तुत शब्दांचा अर्थ- (०२)

१. अंकिला -	२. माता -
३. दास -	४. मेघ -
- उत्तर: १. अंकित झालेला २. आई, जननी
३. सेवक ४. ढग

उत्तर: कवी आपल्या देशाचे वर्णन करताना अभिमानाने सांगतो, की या देशाच्या मातीवरती, या मायभूमीवरती आमचा अधिकार आहे. त्यामुळे, नव्या पिढीचे भारताच्या उज्ज्वल भविष्याचे स्वप्न आम्ही प्रत्यक्षात आणू.

iv. प्रस्तुत कवितेतून मिळणारा संदेश- (०२)

उत्तर: 'स्वप्न करू साकार' या कवितेत कवी किशोर पाठक यांनी देशाच्या उज्ज्वल भविष्याचे स्वप्न चित्रित केले आहे. प्रस्तुत कवितेद्वारे कृषिसंस्कृती, श्रमप्रतिष्ठा व एकीचे बळ या मूल्यांचे महत्त्व ते स्पष्ट करत आहेत. देशाचे भविष्य उज्ज्वल करण्यासाठी आपण शेतीचा विकास करून संपन्न होऊया, उद्योगधंद्यांची भरभराट व्हावी म्हणून श्रमशक्ती खर्च करूया, एकात्मतेचा मंत्र जपूया आणि या विश्वाचे वैभव वाढवण्यासाठी प्रयत्नशील राहूया असा संदेश ते देतात.

v. प्रस्तुत कविता आवडण्याची वा न आवडण्याची कारणे- (०२)

उत्तर: हे समूहगीत साध्या, सोप्या भाषेत देशातील शेतीसंस्कृती, श्रमांचे महत्त्व व एकता या मूल्यांवर भर देते. आपल्या देशाची भरभराट, विकास होवो असा शुभ विचार व्यक्त करतानाच आपण सर्वांनी या कार्यात पुढाकार घेऊया असा प्रयत्नवादी दृष्टिकोन कवी मांडतात. ही कविता उत्साही भाव व सकारात्मकता निर्माण करते. यमक साधणारी, तालबद्ध रचना असल्यामुळे ती लयीत गाता येते. सर्व देशवासियांना देश घडवण्याची प्रेरणा देणारी ही कविता मला फारच आवडते.

vi. प्रस्तुत कवितेतील दिलेल्या शब्दांचा अर्थ लिहा. (०२)

१. चैतन्य	२. श्रम
३. उद्योग	४. उत्क्रांती

उत्तर: १. उत्साह
२. कष्ट, मेहनत
३. व्यवसाय
४. सावकाश होणारे ठोस बदल

मोठे होत असलेल्या मुलांनो...

- अनिल काकोडकर

कृ १. डॉक्टर अनिल काकोडकर यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे वर्णन मोठे होत असलेल्या मुलांनो या पाठाच्या आधारे करा.

उत्तर: डॉक्टर अनिल काकोडकर हे भारतातील सुप्रसिद्ध अणुशास्त्रज्ञ असून त्यांच्या कार्याबद्दल त्यांना 'पद्मविभूषण' पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले आहे. डॉ. अनिल काकोडकरांचे हे व्यक्तिमत्त्व घडले ते त्यांच्या जीवनातील अनुभवांनी. कोणत्या अनुभवातून काय शिकावे याची उत्तम पारख त्यांना असल्याचे या पाठातून जाणवते. डॉ. अनिल काकोडकरांच्या मनात डॉ. होमी भाभांसारख्या महान व्यक्तिमत्त्वाला अजरामर स्थान असल्याचेही लक्षात येते. अशा मोठ्या व्यक्तींच्या विचारांचा आदर करणे, त्यांनी सांगितलेल्या गोष्टींवर अंमल करणे यातून त्यांच्यातील आज्ञाधारकपणा, प्रामाणिकपणा दिसून येतो. डॉ. अनिल काकोडकर हे आपल्या कामावर प्रचंड निष्ठा असलेले, जबाबदारीने काम पूर्ण करणारे, स्वप्रेरणेने अधिक कष्ट घेऊन काम करणारे, स्वतःचा मार्ग स्वतः शोधणारे असे व्यक्तिमत्त्व आहे. 'स्काय इज द लिमिट' या स्थितीचा अनुभव घेणारे, 'आधी केले मग सांगितले' या उक्तीप्रमाणे कार्य करणारे, अनुभवाद्वारे शिक्षणावर विश्वास असणारे डॉ. अनिल काकोडकर हे एक महान व्यक्तिमत्त्व होते.

कृ २. लेखकाचा बार्कमधील अनुभव तुमच्या शब्दांत लिहा.

उत्तर: लेखकाचे कॉलेजचे शिक्षण झाल्यानंतर ते बार्क म्हणजेच 'भाभा अणुसंशोधन केंद्राच्या' ट्रेनिंग स्कूलमध्ये प्रशिक्षणासाठी दाखल झाले. तेथे असताना त्यांना डॉ. होमी भाभा यांचे मोलाचे मार्गदर्शन मिळाले. त्यांचे व्यक्तिमत्त्व प्रचंड स्फूर्ती देणारे होते. 'आपण काय काम करायचं ते आपणच ठरवलं पाहिजे आणि आपलं काम आपणच निर्माण केलं पाहिजे' हा अतिशय महत्त्वाचा व प्रेरणादायी विचार डॉ. भाभांनी डॉ. काकोडकरांच्या मनात रुजवला. हे प्रशिक्षण संपल्यावर लेखक बार्कमध्येच इंजिनियर म्हणून रुजू झाले. लेखकाने त्यांनी दिलेल्या या सूचनांचे तंतोतंत पालन केले आणि त्यानंतर आपले काम आपणच शोधल्यास 'स्काय इज द लिमिट' अशी परिस्थिती खरोखरच निर्माण होत असल्याचा अनुभव घेतला. बार्कमध्ये इंजिनियर म्हणून रुजू होताच लेखक डॉ. अनिल काकोडकर यांना मेटलार्थिंग प्रक्रियेवर काम करण्यास सांगण्यात आले; त्याकरता आवश्यक यंत्रसामग्रीही तेथे उपलब्ध होती; मात्र आतापर्यंत त्यावर कोणीही काम केलेले नसतानाही लेखकांनी ते काम हाती घेतले व मदतीसाठी एक

वेल्डर व एक फोरमन यांची मागणी वरिष्ठांकडे केली; पण त्याला नकार मिळताच लेखकांनी स्वतः कामास सुरुवात केली आणि धडपड करत त्यांनी ते काम पूर्णही केले. त्यानंतर वरिष्ठांनी कार्यक्रमाची व्याप्ती वाढवायला सुरुवात केली आणि मग मात्र सारी मदत पुरवण्याची तयारी दर्शवली; मात्र ही मदत लेखकांनी नाकारली. आतापर्यंत इतरांकडून काम न होण्यामागील कारण वरिष्ठांकडून कळताच मात्र 'आधी तुम्ही करू शकता हे दाखवा, मग इतरांना काम सांगा' या विचाराची लेखकास प्रचिती आली. अशाप्रकारे, लेखक बार्कमधील अनुभवांनी अधिक प्रगल्भ झाले.

कृ ३. डॉक्टर होमी भाभा यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे वर्णन तुमच्या शब्दांत लिहा.

उत्तर: डॉ. होमी भाभा हे प्रख्यात अणुशास्त्रज्ञ होते. त्यांनी भारतातील अणुसंशोधनाचा पाया घातला. त्यांच्या या कार्याचा गौरव व्हावा यासाठी 'भाभा अॅटॉमिक रिसर्च सेंटर' या संस्थेला त्यांचे नाव देण्यात आले आहे. लेखक डॉ. अनिल काकोडकर यांना भाभा अणुसंशोधन केंद्रात काम करत असताना डॉ. होमी भाभा यांचे मोलाचे मार्गदर्शन लाभले. त्यांचे व्यक्तिमत्त्व प्रचंड स्फूर्ती देणारे होते. 'आपण काय काम करायचं ते आपणच ठरवलं पाहिजे आणि आपलं काम आपणच निर्माण केलं पाहिजे' हा अतिशय महत्त्वाचा व प्रेरणादायी विचार डॉ. भाभांनी डॉ. काकोडकरांच्या मनात रुजवला.

कृ ४. वैज्ञानिक व विद्यार्थी यांच्यातील संवाद स्वतःच्या कल्पनेने लिहा.

उत्तर:

विद्यार्थी: सर, आम्ही इतकी मुलं-मुली आहोत; पण सर्वांना पुरेल इतकं काम बार्कमध्ये कुठे आहे?

वैज्ञानिक: तुम्ही त्याची काळजी का करता? तुम्ही सर्वजण संशोधन करत रहा, त्यासाठी सरकारला खर्च किती येतो याचा आता विचार करू नका; मात्र एक करा, तुम्ही स्वतःच काम निर्माण करा.

विद्यार्थी: म्हणजे नक्की आम्ही काय करायचं?

वैज्ञानिक: आपण काय काम करायचं हे तुम्ही स्वतःच ठरवा. बॉसने सांगितलं तेवढंच काम करायचं आणि सांगितलं नसेल, तर आपल्याला कामच नाही असं समजायचं, हे चूक आहे. ही प्रवृत्ती गेली पाहिजे.

विद्यार्थी: सर, तुम्ही आमच्या विचारांना नवी दिशा दिलीत. आम्हांला याचा भावी आयुष्यात नक्कीच फायदा होईल. धन्यवाद सर!

व्युत्पत्ती कोश

कृ.१. व्युत्पत्ती कोश या पाठाच्या आधारे शब्दांचे विविध अर्थ व समान दिसणाऱ्या शब्दांचे अर्थ यांविषयी सविस्तर लिहा.

उत्तर: काळाप्रमाणे शब्दांच्या स्वरूपात, त्यांच्या अर्थात, त्यांच्या परस्परसंबंधांत बदल होतात. हे बदल अपरिहार्य असतात. ते व्युत्पत्ती कोशाच्या अभ्यासातून समजून घेणे सहज शक्य होते. बऱ्याच वेळा भाषेत एक शब्द विविध अर्थांनी वापरला जातो. शब्दाची मूळ व्युत्पत्ती एका अर्थाची असली तरीही कालओघात या शब्दांना वेगळा अर्थ प्राप्त होऊन तो प्रचलित होतो. पूर्वी अस्तित्वात असलेल्या एखाद्या शब्दाचा अर्थ हळूहळू बदलत जातो किंवा मूळ अर्थाबरोबरच आणखी एखादा अर्थ भाषेत स्थिरावतो.

उदा. 'शहाणा' या शब्दाचा अर्थ पूर्वी हुशार, बुद्धिमान, चालाख असा होता. या शब्दाची 'सज्ञान' या शब्दावरून व्युत्पत्ती झाली असावी. आता मात्र 'शहाणा' या शब्दाचा 'अतिशहाणा' असा अर्थही रूढ होत आहे.

अनेक वेळा समान दिसणाऱ्या शब्दांचेही वेगवेगळे अर्थ आपणांस भाषेत गवसतात. मग प्रसंगाला आणि वाक्याला अनुसरून त्यांचा अर्थ लक्षात घ्यावा लागतो.

उदा. 'तार' या शब्दाचा एक अर्थ धातूचा पातळ धागा, तर दुसरा अर्थ 'पूर्वीच्या काळी त्वरेने संदेश पाठवण्याचे साधन' असा होतो.

अशाप्रकारे, भाषेमधील अनेक बारकावे, काळानुरूप तिच्यात झालेले बदल जाणून घेण्यासाठी व्युत्पत्ती कोश उपयुक्त ठरू शकतो.

कृ.२. व्युत्पत्ती कोश या विषयावर टीप लिहा.

उत्तर: व्युत्पत्ती सांगणे म्हणजे एखाद्या शब्दाच्या मुळाविषयी माहिती देणे हे व्युत्पत्ती कोशाचे कार्य होय. व्युत्पत्ती कोशाचे कार्य हे प्रामुख्याने चार प्रकारचे असते, ते पुढीलप्रमाणे:

i. **शब्दाचे मूळ रूप दाखवणे:** भाषेतील बदलत गेलेल्या शब्दांचे मूळ आपल्याला व्युत्पत्ती कोशाच्या माध्यमातून शोधता येते. उदाहरणार्थ, मराठी भाषेतील 'आग' हा शब्द संस्कृतमधील 'अग्नि' या शब्दापासून आला आहे.

ii. **अर्थातील बदल स्पष्ट करणे:** काळानुसार, शब्दांच्या स्वरूपात, अर्थात व त्यांच्या परस्परसंबंधात बदल होतात. काहीवेळा मूळ अर्थासोबतच अधिकचा एखादा अर्थ त्या भाषेत रूढ होतो. उदा. व्युत्पत्ती कोशानुसार शहाणा म्हणजे हुशार, बुद्धिमान; पण सध्या 'शहाणा' म्हणजे 'अतिशहाणा' हा अर्थदेखील रूढ होत आहे. समान दिसणाऱ्या शब्दांचे वेगवेगळे अर्थदेखील व्युत्पत्ती कोशातून उलगडतात.

उदा. पाठ. शरीराचा अवयव किंवा पुस्तकातील धडा.

iii. **उच्चारतील बदल व फरक दाखवणे:** एखाद्या शब्दाचे मूळ रूप, त्याचा इतिहास, अन्य भाषांत तो शब्द कसा आला आहे हेही व्युत्पत्ती कोशात दाखवलेले असते. उदा. दीपावली हा मूळ संस्कृत शब्द; मराठीत त्याचा दिवाळी हा शब्द बनला आहे.

iv. **बदलांचे कारण स्पष्ट करणे:** भाषेत बदल होण्यामागे बहुतेकदा सुलभीकरणाची म्हणजेच सोपे करण्याची प्रवृत्ती असते किंवा कोणत्याही दोन भाषा बोलणारे भाषिक एकमेकांच्या संपर्कात आल्यामुळे त्यांच्या भाषांतील शब्दांची देवाणघेवाण होते. या सर्व बदलांमागच्या कारणांची नोंद व्युत्पत्ती कोशाचे कार्य आहे.

कृ.३. व्युत्पत्ती कोश आजच्या युगात किती आवश्यक आहे ते उदाहरणे देऊन सांगा.

उत्तर: व्युत्पत्ती सांगणे म्हणजे एखाद्या शब्दाच्या मुळाविषयी माहिती देणे हे व्युत्पत्ती कोशाचे कार्य होय. प्रारंभीची भाषा काळाच्या प्रत्येक टप्प्यावर बदलत गेली. आताचे तिचे स्वरूप पूर्वीच्या भाषेहून पूर्णपणे भिन्न आहे. हे परिवर्तन लक्षात घेण्याकरता, शब्दांच्या निर्मितीमागील रहस्य शोधण्याकरता, त्या शब्दांमागील अर्थांचे पदर उलगडण्याकरता, भाषेचा आनंद घेण्याकरता व भाषा सखोलपणे आत्मसात करण्याकरता व्युत्पत्ती कोशाची आजच्या युगात आवश्यकता भासते. भाषेतील बदलत गेलेल्या शब्दांचे मूळ आपल्याला व्युत्पत्ती कोशाच्या माध्यमातून शोधता येते. उदाहरणार्थ, मराठी भाषेतील 'आग' हा शब्द संस्कृतमधील 'अग्नि' या शब्दापासून आला आहे.

काळानुसार, शब्दांच्या स्वरूपात, अर्थात व त्यांच्या परस्परसंबंधांत बदल होतात. काहीवेळा मूळ अर्थासोबतच अधिकचा एखादा अर्थ त्या भाषेत रूढ होतो. उदा. व्युत्पत्ती कोशानुसार शहाणा म्हणजे हुशार, बुद्धिमान; पण सध्या 'शहाणा' म्हणजे 'अतिशहाणा' हा अर्थदेखील रूढ होत आहे. समान दिसणाऱ्या शब्दांचे वेगवेगळे अर्थदेखील व्युत्पत्ती कोशातून उलगडतात. उदा. पाठ. शरीराचा अवयव किंवा पुस्तकातील धडा.

एखाद्या शब्दाचे मूळ रूप, त्याचा इतिहास, अन्य भाषांत तो शब्द कसा आला आहे हेही व्युत्पत्ती कोशात दाखवलेले असते. उदा. दीपावली हा मूळ संस्कृत शब्द; मराठीत त्याचा दिवाळी हा शब्द बनला आहे.

भाषेत बदल होण्यामागे बहुतेकदा सुलभीकरणाची म्हणजेच सोपे करण्याची प्रवृत्ती असते किंवा कोणत्याही दोन भाषा बोलणारे भाषिक एकमेकांच्या संपर्कात आल्यामुळे त्यांच्या भाषांतील शब्दांची देवाणघेवाण होते. या सर्व बदलांमागच्या कारणांची नोंद व्युत्पत्ती कोशात असल्याने भाषाभ्यास करताना व्युत्पत्ती कोशाची आवश्यकता भासते.

व्याकरण घटकांवर आधारित कृती

प्र.४. अ. व्याकरण घटकांवर आधारित कृती. गुण (०८)

कृ १. वाक्यप्रकार (०२)

खालील वाक्यांचा प्रकार ओळखा. (कोणतेही दोन)

- शाल व शालीनता यांचा संबंध काय?
- माझ्या खाजगी उपोषणाची हकीकत चाळीत जाहीर झाली.
- तेल आणि तळलेले पदार्थ आधी सोडा.
- प्रचंड स्फूर्तिदायक व्यक्तिमत्त्व होतं ते!
- अब्दुल बस स्टॉपवर आला.
- त्यांना मी कसा विसरू शकेन?
- काका तुम्ही काही झाडं लावा.
- किती प्रचंड कार्बन चिकटलेला असतो, आपल्या पायांना!
- आमच्याजवळ एवढे पैसे कुठून येणार?
- तुझा आवाका खूपच मोठा आहे.

- उत्तर: i. प्रश्नार्थी वाक्य ii. विधानार्थी वाक्य
iii. आज्ञार्थी वाक्य iv. उद्गारार्थी वाक्य
v. विधानार्थी वाक्य vi. प्रश्नार्थी वाक्य
vii. आज्ञार्थी वाक्य viii. उद्गारार्थी वाक्य
ix. प्रश्नार्थी वाक्य x. विधानार्थी वाक्य

कृ २. वाक्यरूपांतर (०२)

कंसातील सूचनेनुसार वाक्यरूपांतर करा.

(कोणतेही दोन)

- यावर तो शालीन कवी मनापासून हसला.
(उद्गारार्थी करा.)
- लढठपणा काय आपल्या हातात आहे? (विधानार्थी करा.)
- मनाचं सामर्थ्य मोठं आहे. (उद्गारार्थी करा.)
- प्रचंड स्फूर्तिदायक व्यक्तिमत्त्व होतं ते! (विधानार्थी करा.)
- तपोवनाकडे कोण कशाला जातोय? (विधानार्थी करा.)
- या खेळानेच मला जास्त भुरळ पाडली. (उद्गारार्थी करा.)
- स्टेशन इथून खूप दूर होतं. (नकारार्थी करा.)
- तिथले शिक्षक मनानं खूप श्रीमंत होते. (उद्गारार्थी करा.)
- त्यांना मी कधीही विसरू शकणार नाही. (प्रश्नार्थी करा.)
- तुमच्याशी मैत्री करायला खूप आवडेल मला.
(उद्गारार्थी करा.)

- उत्तर: i. यावर किती मनापासून हसला तो शालीन कवी!
ii. लढठपणा आपल्या हातात नसतो.
iii. किती मोठं सामर्थ्य आहे मनाचं!
iv. ते व्यक्तिमत्त्व प्रचंड स्फूर्तिदायक होतं.
v. तपोवनाकडे कोणीही जात नाही.

- किती भुरळ पाडली मला या खेळाने!
- स्टेशन इथून फारसं जवळ नव्हतं.
- मनानं किती श्रीमंत होते तिथले शिक्षक!
- त्यांना मी कधी विसरू शकेन का?
- खरंच! किती आवडेल मला तुमच्याशी मैत्री करायला!

कृ ३. वाक्प्रचार (०४)

i. खालीलपैकी कोणत्याही दोन वाक्प्रचारांचे अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा.

- अ. गौरव वाटणे ब. उसंत न लाभणे
क. सक्त ताकीद देणे

उत्तर:

अ. गौरव वाटणे – अभिमान वाटणे.

वाक्य: सैन्यात असताना मिळालेले वीरचक्र मिरवण्यात मेजर रावतेना गौरव वाटे.

ब. उसंत न लाभणे – मोकळा वेळ न मिळणे.

वाक्य: शाळा सुरू झाल्यापासून राघवला खेळासाठी उसंतच लाभत नव्हती.

क. सक्त ताकीद देणे – बजावून सांगणे.

वाक्य: पोलिसांनी चोरांना गावाच्या बाजूला फिरकायचेही नाही अशी सक्त ताकीद दिली.

ii. खालीलपैकी कोणत्याही दोन वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा.

- अ. वर्ज्य करणे ब. खूणगाठ बांधणे
क. आनंद गगनात न मावणे

उत्तर:

अ. वर्ज्य करणे – त्याग करणे, वगळून टाकणे.

वाक्य: विलासरावांना पथ्य म्हणून भात वर्ज्य करावा लागला.

ब. खूणगाठ बांधणे – मनाशी निश्चित करणे.

वाक्य: शहरात मेहनतीवाचून पर्याय नाही याची अमितने खूणगाठ बांधली.

क. आनंद गगनात न मावणे – खूप आनंद होणे.

वाक्य: रमाला समोर पाहताच आईचा आनंद गगनात मावेनासा झाला.

पत्रलेखन

प्र.५. अ. खालील कृती सोडवा.

गुण (०६)

कृ १. पत्रलेखन: खालील निवेदन वाचा व कृती सोडवा.

<p>सुवर्ण संधी ! सुवर्ण संधी</p>	
<p>अक्षर पुस्तकालय, राजापेठ, अमरावती</p>	
<p>आयोजित</p>	
<p>“मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा”</p>	
<p>अंतर्गत</p>	
<p>“सुलेखन कार्यशाळा”</p>	
<p>स्थळ – संत ज्ञानेश्वर सभागृह, अमरावती</p>	<p>दि. १२/०२/२०२१ ते २७/०२/२०२१ वेळ – सकाळी ११ ते दु. २ पर्यंत.</p>

किरण/किरणकुमार बेलसरे

विद्यार्थी प्रतिनिधी या नात्याने

शाळेतील वर्ग १० वी च्या
विद्यार्थ्यांना सहभागी करून
घेण्यासाठी कार्यशाळा आयोजकांना
विनंती करणारे पत्र लिहा.

किंवा

सुलेखन कार्यशाळेत तुमच्या वर्ग
मित्र/मैत्रिणीने विशेष प्राविण्य
मिळवले. त्याबद्दल त्याचे/तिचे
अभिनंदन करणारे पत्र लिहा.

उत्तर: १. विनंती पत्र – (औपचारिक)

दिनांक: १ फेब्रुवारी २०२१

प्रति,

माननीय श्री. रमेश पाटील
आयोजक- सुलेखन कार्यशाळा,
अक्षर पुस्तकालय, राजापेठ,
अमरावती XXXXXX

विषय: ‘मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा अंतर्गत होणाऱ्या सुलेखन कार्यशाळेत प्रवेश मिळण्याबाबत.’

माननीय महोदय,

मी किरणकुमार बेलसरे, रमाई विद्यालयातील इयत्ता दहावीचा विद्यार्थी असून शाळेचा विद्यार्थी प्रतिनिधी या नात्याने आपणांस हे पत्र लिहित आहे. मी आणि माझ्या वर्गातील काही विद्यार्थीमित्र अक्षर पुस्तकालय, राजापेठ, अमरावती आयोजित ‘मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा’ अंतर्गत होणाऱ्या सुलेखन कार्यशाळेत सहभागी होण्यास इच्छुक आहोत. मागच्या सुट्टीत आपल्या पुस्तकालयामार्फत प्रकाशित ‘सुलेखन – एक कला’ हे पुस्तक आमच्या वाचनात आले होते. त्यातील बारकावे वाचून आम्ही प्रेरित झालो आहोत.

‘सुंदर अक्षर हाच खरा दागिना’ असे म्हटले जाते. आम्हांलाही आमचे अक्षर सुंदर, नीटनेटके व वळणदार करण्याची इच्छा आहे, म्हणून १२ फेब्रुवारी ते २७ फेब्रुवारी या कालावधीत चालणाऱ्या आपल्या सुलेखन कार्यशाळेत आम्हांला सहभागी व्हायचे आहे. माझ्या वर्गातील माझ्यासह एकूण वीस विद्यार्थ्यांची यात सहभागी होण्याची इच्छा आहे.

माझ्या शाळेचा विद्यार्थी प्रतिनिधी म्हणून मी आपणांस विनंती करतो, की माझ्या वर्गातील २० विद्यार्थ्यांना या सुलेखन कार्यशाळेत सहभागी करून घ्यावे.

कळावे,

आपला विश्वासू,

किरणकुमार बेलसरे

विद्यार्थी प्रतिनिधी,

रमाई विद्यालय, ठाकूरनगर,

राजापेठ,

अमरावती xxxxxx

abc@xyz.com

किंवा

२. अभिनंदन पत्र – (अनौपचारिक)

दिनांक: २८ फेब्रुवारी २०२१

प्रिय विश्वास,

सप्रेम नमस्कार.

विश्वास सर्वप्रथम तुझे मनापासून अभिनंदन!

अक्षर पुस्तकालय आयोजित सुलेखन कार्यशाळेत शेवटच्या दिवशी झालेल्या कौशल्य चाचणीत तू प्रथम क्रमांकाचे उत्तीर्ण झालास त्याबद्दल तुझे खूप खूप अभिनंदन!

अक्षर पुस्तकालयामार्फत राबवले जाणारे सर्वच उपक्रम स्तुत्य असतात. एक अभ्यासपूर्ण आयोजन करणारी संस्था म्हणून ती सर्वपरिचित आहे. अशा संस्थेच्या कार्यशाळेत सहभागी होणे ही खरंच भाग्याची गोष्ट आहे.

लहानपणापासून पाहतोय मी, तुझे अक्षर म्हणजे मोती. हे अक्षर आणखी सुंदर, रेखीव आणि सुबक बनवण्याकरता या सुलेखन वर्गाचा तुला निश्चितच फायदा झाला असेल.

तुझ्या या प्रवासासाठी खूप खूप शुभेच्छा. सुलेखन क्षेत्रात तुझे नाव उज्ज्वल करशील याची खात्री आहे मला. पुन्हा एकदा तुझे अभिनंदन!

तुझा मित्र,

किरणकुमार बेलसरे

२०३, वास्तू विठ्ठल,

ठाकूरनगर, राजापेठ,

अमरावती, xxxxxx

abc@xyz.com

मला तर असे वाटत होते, की किती सोपं आहे, चहा बनवणं. चहा बनवण्याचा आनंद फारच वेगळा होता. त्यात आईचं डोकं दुखतंय म्हणून मी स्वतः तिला चहा बनवून देत होतो, याचे एक विलक्षण समाधान वाटत होतं. चहाला चांगलाच उकळ आला. चहा तयार झाला हे माझ्या लक्षात आले. आई शांतपणे पडून होती.

चहा देण्यासाठी मी कप बाहेर काढले. फ्रिजमधून काढलेले दूध गरम करत ठेवले. गॅस बंद केला. दोन्ही कपांमध्ये दूध ओतून गाळणीने त्यावर चहा गाळून घेतला.

दोन हातांमध्ये दोन कप घेऊन मी विजयी वीरासारखा आईला चहा घेऊन आलो.

गरमागरम, वाफाळलेला चहा. माझा पहिला पदार्थ आणि मी पहिलाच पदार्थ उत्कृष्ट बनवला म्हणून आईकडून शाबासकी मिळणार. सारे कौतुक करणार. आईला चहाचा कप दिला आणि स्वतःचे कौतुक ऐकण्यासाठी ती कधी एकदा चहाचा घोट घेते हे बघत बसलो.

आईने चहाचा घोट घेतला आणि तोंड वेडेवाकडे करत ती बेसिनकडे पळाली. मला समजेना. काय झाले? मला माझ्या हातातील चहा पिण्याचा धीर होत नव्हता. मी आईला विचारले, “आई, काय झाले गं? चहा कडू झाला का? साखर कमी पडली का?” आई बाहेर आली ती जोरजोराने हसतंच आणि म्हणाली, “अरे वेंधळ्या, साखर पडलीच कुठे चहात.” मी म्हणालो, “अगं आई, मी टाकली ना. चांगली दोन चमचे टाकली.” यावर हसून आई म्हणाली, “जरा स्वयंपाकघरात जाऊन बघ. तू साखरेऐवजी मीठ घातलंस चहामध्ये.”

माझी चांगलीच फजिती झाली होती. मोठ्या उत्साहाच्या भरात साखरेच्या डब्याऐवजी मिठाचा डबा उघडून दोन चमचे मीठ मी चहात घातले होते. मग मात्र हसून हसून आमची पुरेवाट झाली; पण मी बनवलेला पहिला पदार्थ कायम माझ्या आठवणीत राहिला.

Historiography : Development in the West

Q.1. (A) Choose the correct option from the given options and complete the sentences.

- It may be said that, _____ was the founder of modern historiography.
(A) Voltaire (B) René Descartes
(C) Leopold Ranké (D) Karl Marx
- _____ wrote the book entitled 'Archaeology of Knowledge'.
(A) Karl Marx
(B) Michel Foucault
(C) Lucien Febvre
(D) Voltaire
- 'Dialectics' method was explained by _____.
(A) Voltaire (B) Hegel
(C) Leopold Ranké (D) Karl Marx
- At the onset of the twentieth century _____ school of historiography in France, gave a new direction to history writing.
(A) Annales School (B) Marxist
(C) Dialectics (D) Feminist
- _____ explained the class theory.
(A) Karl Marx
(B) Michel Foucault
(C) Lucien Febvre
(D) Voltaire

Answers:

- (A) 2. (B) 3. (B)
- (A) 5. (A)

(B) Identify the wrong pair in the following and rewrite.

- Georg Wilhelm Friedrich Hegel - 'Reason in History'
 - Leopold von Ranké - 'The theory and Practice of History'
 - Herodotus - 'The Histories'
 - Karl Marx - 'Discourse on the Method'
- René Descartes - The founder of modern historiography
 - Karl Marx - Class Theory
 - Michel Foucault - Archaeology of Knowledge
 - Georg Wilhelm Friedrich Hegel - Dialectics
- The physical and natural sciences - an empirical method
 - Modern Historiography - a scientific method
 - Gottingen University - an independent department of history
 - Annales School - British historians

Answers:

- Wrong pair:** Karl Marx - 'Discourse on the Method'
Corrected pair: Karl Marx - 'Das Kapital'
- Wrong pair:** René Descartes - The founder of modern historiography
Corrected pair: René Descartes - Discourse on the method
- Wrong pair:** Annales School - British historians
Corrected pair: Annales School - French historians

[Note: Students are expected to write only wrong pair in exam.]

Q. 2. (A) Do as instructed.

1. Complete the following concept map.

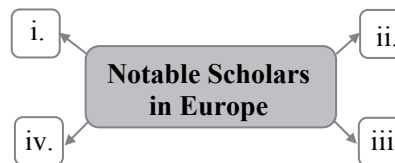

Ans:

- Manuscriptology
- Archaeology
- Analysis of lettering style
- Linguistics
- Numismatics
- Epigraphy
- Archival Science
- Genealogy

[Note: Students are expected to write the names of any four disciplines.]

2. Complete the following concept map.

Ans:

- Voltaire
- Michel Foucault
- Leopold von Ranké
- René Descartes
- Simone de Beauvoir
- Georg Wilhelm Friedrich Hegel
- Karl Marx

[Note: Students are expected to write the names of any four scholars.]

Savitribai Phule, Maharshee Dhondo Keshav Karve, Pandita Ramabai and Ramabai Ranade.
[Students can write any two examples of reformers.]

- iv. They also made possible several reforms like widow remarriage, women education and right to vote to women.

4. What is a movement?

Ans:

- i. A movement is a collective action which involves active participation of people. It is generally formed when people come together in interest of a particular social issue for e.g. pollution.
- ii. Every movement has a particular social objective or a focused problem. For e.g. Movement against corruption will have the objective to end corruption.
- iii. Every movement requires a good leader. A good leadership keeps the movement active, makes it more effective and decides the objective of the movement, programme of action, strategy of agitation, etc.
- iv. There are one or more organisations associated with every movement in order to follow up on issues. For e.g. the farmers' movement has the farmers' organisation.
- v. Since a movement is a collective action, it requires public support. It is essential that the public must feel connected to the issue that is being focused by the movement.
- vi. Every movement has a programme of action which helps them to shape public opinion.

Q.1. Choose the correct option and complete the sentence

- Amazon basin is mainly _____.
(A) characterized by draughts
(B) filled by swamps
(C) covered by dense forests
(D) fertile
- One of the following is not useful for field visit:
(A) notebook (B) camera
(C) map (D) ranging rod
- The economy of Brazil is mainly dependent on _____ occupation.
(A) quaternary (B) secondary
(C) primary (D) tertiary
- In the north most region of India _____ forests are found.
(A) thorny (B) deciduous
(C) Himalayan (D) evergreen
- Brazil is famous for _____ dance.
(A) Samba (B) Bihu
(C) Bhangra (D) Bharatnatyam
- India ranks _____ in population in the world.
(A) first (B) fifth
(C) seventh (D) second
- Amazon is a large river in the world. Near its mouth _____.
(A) deltaic regions are found
(B) no deltas are found
(C) deposition of sediments occurs
(D) fishing is done
- In India, sparse network of railway is found in _____.
(A) Uttar Pradesh (B) Maharashtra
(C) Tamilnadu (D) Rajasthan
- These two countries in South America do not share their border with Brazil.
(A) Chile-Ecuador
(B) Argentina-Bolivia
(C) Columbia-French Guyana
(D) Surinam-Uruguay
- Both the countries have _____ type of government.
(A) military (B) communist
(C) republic (D) presidential
- India's southern most point is known as _____.
(A) Lakshadweep (B) Kanyakumari
(C) Indira Point (D) Port Blair
- Rain forests of Brazil are known as _____.
(A) Mediterranean forests
(B) Lungs of the world
(C) World coffee pot
(D) Roca
- The economy of Brazil and India is of _____ type.
(A) backward
(B) highly developed
(C) developing
(D) developed
- Number of females _____ males in a region is known as sex ratio.
(A) percent (B) per lakh
(C) per thousand (D) per million
- Maximum part of Brazil is occupied by _____.
(A) highland (B) plain
(C) mountain (D) dissected hills
- Like India, Brazil also has _____.
(A) huge mountains
(B) ancient plateaus
(C) west flowing rivers
(D) snow covered mountains
- Amazon basin is mainly _____.
(A) drought prone
(B) swampy
(C) unfavorable for human settlements
(D) fertile
- Lakshadweep islands in Arabian sea are _____.
(A) dissected islands
(B) coral islands
(C) volcanic islands
(D) continental islands
- At the foot hills of Aravali _____ is found.
(A) Bundelkhand plateau
(B) Mewar plateau
(C) Malwa plateau
(D) Deccan plateau
- The concentration of settlements is related to which of the following major factors?
(A) proximity to coast
(B) in plains
(C) availability of water
(D) climate
- Where do you find dispersed settlements in India?
(A) near the rivers
(B) near the transport routes
(C) hilly areas
(D) industrial regions

AVAILABLE NOTES FOR STD. X: (ENG., MAR. & SEMI ENG. MEDIUM)

PERFECT SERIES

- English Kumarbharati
- मराठी अक्षरभारती
- हिंदी लोकभारती
- हिंदी लोकवाणी
- आमोद: सम्पूर्ण-संस्कृतम्
- आनन्द: संयुक्त-संस्कृतम्
- History and Political Science
- Geography
- Mathematics (Part - I)
- Mathematics (Part - II)
- Science and Technology (Part - 1)
- Science and Technology (Part - 2)

PRECISE SERIES

- My English Coursebook
- मराठी कुमारभारती
- हिंदी लोकभारती
- हिंदी लोकवाणी
- आमोद: सम्पूर्ण-संस्कृतम्
- आनन्द: संयुक्त-संस्कृतम्
- इतिहास व राज्यशास्त्र
- भूगोल
- गणित (भाग - I)
- गणित (भाग - II)
- विज्ञान आणि तंत्रज्ञान (भाग - १)
- विज्ञान आणि तंत्रज्ञान (भाग - २)

WORKBOOK

- English Kumarbharati
- मराठी अक्षरभारती
- हिंदी लोकभारती
- My English Coursebook
- मराठी कुमारभारती

GRAMMAR & WRITING SKILLS

- हिंदी लोकभारती
(Grammar Worksheets with Answers)
- हिंदी (LL) व्याकरण व शब्दसंपदा
- हिंदी (LL) उपयोजित लेखन
- मराठी (LL) व्याकरण-भाषाभ्यास व उपयोजित लेखन
- मराठी (HL) उपयोजित लेखन
- मराठी (HL) व्याकरण-भाषाभ्यास

ADDITIONAL TITLES FOR STD. X

- SSC Question Papers Set (Eng., Mar. & Semi Eng. Med.)
- आमोद: (सम्पूर्ण-संस्कृतम्) SSC Question Papers Set
- हिंदी लोकवाणी (संयुक्त), संस्कृत-आनन्द: (संयुक्तम्) SSC Question Papers Set
- Mathematics Challenging Questions
- Geography Map & Graph Practice Book (Eng. & Mar. Med.)
- Hindi Grammar Worksheets, Grammar books & Writing Skills books for Marathi & Hindi

Scan the QR code to buy e-book version of Target's Notes on Quill - The Padhai App

Visit Our Website

Target Publications® Pvt. Ltd.
Transforming lives through learning.

Address:

2nd floor, Aroto Industrial Premises CHS,
Above Surya Eye Hospital, 63-A, P. K. Road,
Mulund (W), Mumbai 400 080

Tel: 88799 39712 / 13 / 14 / 15

Website: www.targetpublications.org

Email: mail@targetpublications.org

Explore our range of **STATIONERY**

